

Naslov članka/Article:

Usvajanje geografije se začne že v vrtcu

Kindergarten: Where Geography Learning Begins

Avtor/Author:

Sandra Pučko

DOI:

10.59132/geo/2024/1/50-55

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

GEOGRAFIJA V ŠOLI

Geografija v šoli, št. 1/2024, letnik 32

ISSN 1318-4717

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2024

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/geografija-v-soli/>

Sandra Pučko

OŠ Franceta Prešerna
Črenšovci, enota vrtec
sandra.pucko@guest.arnes.si

COBISS: 1.04

DOI: 10.59132/geo/2024/
1/50-55

Usvajanje geografije se začne že v vrtcu

Kindergarten: Where Geography Learning Begins

Izvleček

V vrtcu Črenšovci se trudimo otrokom približati vsebine, povezane s podnebnimi spremembami, upoštevamo njihovo predznanje ter znanje povezujemo z vremenskim dogajanjem iz njihovega vsakdanjega življenja. Vse to je bil izziv pri delu z otroki v starosti od 1 do 3 let. Tema letni časi in vremenski pojavi je stalnica v našem vrtcu. O različnih podnebnih vsebinah razpravljamo tudi v okviru programa Ekošola, v katerega je vključen vrtec. Vremenske pojave otrokom najlažje predstavimo tako, da jih opazujejo in izvajajo eksperimente. Posamezne vsebine jim za lažje razumevanje predstavimo skozi igro in prek čim bolj raznovrstnih dejavnosti, nadgrajujejo pa se v kasnejšem osnovnošolskem izobraževanju. Prav zato otroke vremenski pojavi, pa naj bo to veter, sonce ali dež, vedno in znova navdihujejo ter so vselej zanimivi za raziskovanje. Tako iz lastnih izkušenj oblikujejo nova spoznanja in pridobivajo nova znanja.

Ključne besede: podnebne spremembe, vreme, vremenski pojavi, ozaveščanje, predšolsko obdobje

Abstract

At the Črenšovci Kindergarten, we strive to make climate change education accessible to children by incorporating their prior knowledge and connecting it to real-life weather phenomena. Working with youngsters aged between one and three presents many challenges. Seasons and weather events always receive attention in our kindergarten. The Eco-School programme, which is also implemented in kindergartens, addresses various climate change challenges. The easiest way to introduce weather phenomena to children is to observe and undertake experiments, which are advanced in primary school education. To help children learn specific information, we deliver it through play and as many diverse activities as possible. This way, they remain fascinated by weather events, be it wind, sun, or rain, and are always eager to explore. They build and gain new knowledge based on their own experiences.

Keywords: climate change, weather, weather phenomena, awareness, preschool years

Uvod

V sodobnem času smo priča raznolikim vremenskim razmeram, ki vplivajo na življenje na našem planetu. Hiter življenjski tempo nas vse bolj oddaljuje od zavedanja vrednot in planetarnih danosti. Podnebne spremembe se odražajo v gospodarstvu, ekosistemih in zdravju ljudi (Bertalančič idr., 2017). Strokovnjaki, med njimi tudi dr. Lučka Kajfež Bogataj, opozarjajo, da je sprememba sistema človeških vrednot nujen ukrep (Čepar, 2023), ki ga moramo

upoštevati v prihodnjih načrtih, s katerimi lahko ublažimo ali omejimo posledice podnebnih sprememb (Bertalančič idr., 2017).

Ozaveščanje o podnebnih spremembah zahteva temeljito okoljsko vzgojo, ki spoštuje naravo ter se osredotoča na otroke že v zgodnji starosti (Katalinič idr., 2020).

Naravno okolje odločilno vpliva tudi na razvoj predšolskega otroka. Zelo pomembno je, da otrok dovolj zgodaj vzpostavi skrb za okolje in se zna starosti primerno odzivati na naravne

spremembe. Otroku moramo na prijazen način omogočiti, da naravo začuti, nanjo usmeri pozornost in deluje v sožitju z njo (Katalinič idr., 2020).

Otroci v predšolskem obdobju so radovedni in vedoželjni, zato je v njih izražena zelo močna želja po raziskovanju. Različne spretnosti in izkušnje najraje pridobivajo v svojem neposrednem okolju (Hvala, 2012). Odkrivanje narave z naravoslovnim opismenjevanjem se lahko začne že zelo zgodaj, tudi v vrtcu pri vzgojno-izobraževalnem delu (Krnel, 2001).

To lahko dosežemo z najrazličnejšimi vsebinami in metodami pri naravoslovnih in drugih dejavnostih. Ključnega pomena za otroke sta igra, kot nezavedni del učenja, in neposredno izkustveno učenje, v skladu z njihovo starostjo in miselno zrelostjo, v opazovalno-eksperimentalnih situacijah (Katalinič, 2020).

V vrtcu Črenšovci v sklopu različnih načrtovanih vsebin namenjamo prav posebno skrb ozaveščanju najmlajših na področju podnebnih sprememb. Vrtec je vključen tudi v program Ekošola, ki ponuja različne okoljske vsebine. Med drugim smo v šolskem letu 2022/2023 raziskovali podnebne spremembe, s poudarkom na vremenskih pojavih. Pogosto lahko zasledimo primere iz prakse, kjer v tovrstne vsebine vključujejo otroke 2. starostnega obdobja, 3- do 6-letnike, ki jim je nekatere abstraktne pojme lažje predstaviti. V našem vrtcu smo v projekt vključili otroke 1. starostnega obdobja (1–3 leta). Otroke smo z nekaterimi abstraktnimi pojmi o vremenu seznanili na najbolj preprost in razumljiv način, izvedene dejavnosti in izbor metod ter didaktičnih sredstev so bili primerni njihovi starostni in razvojni stopnji. Ključna za otroka je bila njegova osebna izkušnja. Prav zato morajo otroci dogajanja v naravi izkusiti, doživeti in začutiti (Krnel, 2001). Te vsebine so dobra predpriprava za učne vsebine, ki jih spoznavajo osnovnošolski učenci, in so del učnih načrtov za posamezni razred ter zajemajo geografske vsebine na temo vreme, vremenski pojavi, podnebne spremembe in podobno.

Namen in cilji

Da bi otroke seznanili s podnebnimi spremembami, ki se kažejo v različnih vremenskih pojavih, smo se zgodnjega okoljskega opismenjevanja lotili na načine, prek katerih so otroci v vzgojno-učnem procesu razvijali občutljivost do narave in naravnih dogajanj (Katalinič, 2020).

Priprava in izvedba dejavnosti sta temeljili na ciljnih, ki smo jih v celoti uresničili.

Cilji (Dolar Bahovec idr., 1999):

- Otrok odkriva, spozna in poimenuje vremenske pojave in kako se ti odražajo s podnebnimi spremembami.
- Otrok pridobiva izkušnje, kako sam in drugi vplivajo na naravo.
- Otrok razvija spoštljiv in odgovoren odnos do narave ter spozna, kako lahko sam prispeva k varovanju okolja.
- Otrok odkriva in spozna snovi (vodo, zrak) v različnih pojavnih oblikah in procesih.
- Otrok spozna okolje z vsemi svojimi čutili.

Metode dela

Za razvijanje temeljnih spoznavnih in naravoslovnih postopkov, ki smo jih vključili v dejavnosti, smo uporabili različne metode opazovanja, opisovanja, primerjanja, pogovora, razvrščanja, demonstriranja, eksperimentiranja in igre.

Spoznavanje vremenskih pojmov in pojavov skozi dejavnosti

Dejavnosti, povezanih z vremenom in vremenskimi pojavi, smo se v oddelku 1–3 let lotili v aprilu in maju. Obdobje obravnavanega tematskega sklopa je zaznamovalo nestanovitno, pravo »aprilsko« vreme. Sončnih dni je bilo malo, pa še te so skupaj z okrepljenim vetrom večkrat zameglili oblaki, pogosto je tudi deževalo. Tako smo deževne vremenske razmere povezali tudi z vodo. Glede na stalno spreminjanje vremenskih razmer v času našega enomesečnega opazovanja so otroci spoznali glavne vremenske pojave: sončno, vetrovno in deževno vreme, kar je bilo zanje še posebej razburljivo.

Ker je besedna zveza *podnebne spremembe* otrokom preveč abstrakten in nerazumljiv pojem, smo jih z vremenskimi pojavi in z njimi povezanimi pojmi seznanjali postopno, na čim bolj preprost in razumljiv način. Nekaj otrok je že izkazalo določeno predznanje o vremenu in z njim povezanimi pojmi, večini pa je bila tema manj znana. Sicer so različne vremenske razmere del vsakdana otrok, zato se je izbor teme izkazal za zanimivega.

Uvod v tematski sklop o podnebnih spremembah smo začeli s pravljico *Deževen dan v gozdu*, Žive Viviane Dorie, na dan, ko je ravno tudi deževalo. Pravljica je slikopis, zato so si otroci brano besedilo ob sličicah lažje predstavljali. Posamezne sličice so v

Naravno okolje odločilno vpliva tudi na razvoj predšolskega otroka. Zelo pomembno je, da otrok dovolj zgodaj vzpostavi skrb za okolje in se zna starosti primerno odzivati na naravne spremembe.

Slika 1: Otroci prepoznavajo vremenske simbole in se o njih pogovarjajo.

Foto: Sandra Pučko, 2023

Slika 2: Simbolna igra z »vremenskimi« lutkami

Foto: Sandra Pučko, 2023

njih vsakokrat vzbudile presenečenje in radovednost. Branje pravlјice smo popestrili s pisanim dežnikom in slikami vremenskih simbolov, ki smo jih kasneje izobesili na vidno mesto v igralnici. Dodali smo tudi vremenske simbole, ki v pravlјici niso bili omenjeni, a so del vremenskega dogajanja v okolju, kjer otroci živijo. Vremenske simbole smo skupaj poimenovali in jih ustrezno označili. Tako so otroci spoznali pojme: veter – vetrovno vreme, sonce – sončno vreme, dež – dežne kaplje – deževno vreme, oblak – oblačno vreme, sneg – snežinke – snežne razmere in mavrica. Slike z vremenskimi simboli so bile večjega formata, zato jih otroci v igralnici niso mogli spregledati in so si jih vsak dan ogledovali, jih tipali, poimenovali, posnemali posamezne vremenske situacije (npr. ššš – šumenje vetra) in jih vključevali v simbolno igro (Slika 1).

Za vsakodnevno spremljanje vremena smo otrokom pripravili tudi manjše simbolne znake, prilepljene na lesene paličice, s katerimi so se kasneje lahko igrali. Otroci so glede na opazovane vremenske razmere v posebno škatlo vtikali paličico z ustreznim vremenskim znakom (Slika 2).

O vremenskih pojavih smo se vsak dan pogovarjali, jih opazovali na sprehodih in pri bivanju zunaj. Otroke smo seznanili z dvema napravama, s katerima opravljamo določene meritve meteoroloških elementov, to sta termometer in dežemer ali ombrometer. K simbolnemu znaku za sonce smo priložili termometer – napravo za merjenje temperature zraka, k dežju pa dežemer – napravo za merjenje količine padavin. Za otroke je bilo pomembno,

da so ti napravi videli, se seznanili, čemu služita, in z njima tudi rokovali. Z demonstracijo neposredno na terenu smo prikazali, kako napravi delujeta (Slika 3).

Da bi otroke podučili o vremenskih dogajanjih, ki niso del vsakdana, bodisi da se pojavijo nepredvidljivo, v različnih letnih časih ali pa niso tipični v našem okolju, smo si ogledali videoposnetke o nekaterih ekstremnih vremenskih pojavih in ujmah (toča, nevihta, tornado, poplava, suša) in sproti opisovali

O vremenskih pojavih smo se vsak dan pogovarjali, jih opazovali na sprehodih in pri bivanju zunaj. Otroke smo seznanili z dvema napravama, s katerima opravljamo določene meritve meteoroloških elementov, to sta termometer in dežemer ali ombrometer.

Slika 3: Otroci s pomočjo dežemera opazujejo, kolikšna je bila količina dežja v preteklih dneh.

Foto: Sandra Pučko, 2023

Slika 4: Otroško veselje na dežju

Foto: Sandra Pučko, 2023

njihove značilnosti. Otroci so z zanimanjem spoznavali za domače okolje neobičajne vremenske razmere, se ob posameznih prizorih čudili in poglobljeno razpravljali.

Vremenske pojave smo spoznavali tudi ob pregledovanju in prebiranju različnega slikovnega in knjižnega gradiva. Prebrali smo več pravljič, ki govorijo o vremenu. Naučili smo se tudi deklamacijo *Dežek pada*.

Pomemben del spoznavanja vremenskih pojavov je doživljanje le-teh s čutili. Tako so otroci slušno prepoznavali njihove zvoke, se umetniško izražali v likovnih delavnicah. Največje veselje za otroke pa je gotovo bilo doživetje na dežju. Ker je bilo deževnih dni v maju veliko, smo se odpravili v park pred vrtcem, kjer so s svojimi dežniki, obuti v dežne škornje, poplesavali pod dežnimi kapljami, jih lovili, se jih skušali dotikati, jih okušali, iskali luže in tako doživeli nepozabno izkušnjo z vsemi čutili (Slika 4).

Nekaterih vremenskih pojavov nis(m)o doživeli izkustveno, saj se ti ne pojavljajo vsakodnevno (toča, mavrica) ali pa niso značilni za pomladni letni čas (sneg). Tako smo si jih ustvarili s pomočjo eksperimentov, npr. namesto toče smo pripravili ledene kocke. Otrokom smo predstavili in prikazali postopek nastanka ledenih kock, s katerimi so se lahko nato igrali. Spoznavali so, kaj se zgodi z njimi, če se jih dotikamo ali jih grejemo v dlaneh (Slika 5).

Metodo eksperimentiranja smo uporabili pri različnih poskusih z vodo, s čimer smo ponazorili padanje dežnih kapljic ob pomoči zalivalke, prikazali, kako nastane dež v kozarcu (Slika 6).

Slika 5: Eksperimentiranje z ledenimi kockami in njihova primerjava s točo

Foto: Sandra Pučko, 2023

Demonstrirali smo poplavo, ki je potopila lego gradnike, in s tem preverili plovnost nekaterih predmetov. Otroci so doživeli ugodje ob stiku z vodo na vodni čutni poti, ki so jo prehodili bosi. V vodnih kotičkih so prelivali, pretakali in merili vodo.

Z otroki smo se pogovarjali tudi o tem, kako pomemben je dež (voda) za rast rastlin. V dneh, ko ni bilo dežja, smo z deževnico zalivali visoke grede pred našim vrtcem, na katerih med drugim rastejo jagode (Slika 7).

Nekaterih vremenskih pojavov nis(m)o doživeli izkustveno (toča, mavrica). Tako smo si jih ustvarili s pomočjo eksperimentov, npr. namesto toče smo pripravili ledene kocke.

Slika 6: Opazovanje, kako nastane dež s pomočjo eksperimenta.

Foto: Sandra Pučko, 2023

Slika 7: Skrb otrok za rastline in zalivanje visokih gred

Foto: Sandra Pučko, 2023

Pri zalivanju gredic jih je motiviralo védenje, da bodo jagode dozorele šele, ko dobijo za rast tudi dovolj vode. Samo zalivanje je bilo za otroke posebno doživetje. S tem smo jim želeli privzgojiti spoštljiv odnos do gojenja rastlin,

katerih rast je odvisna od vremena, zadostne količine svetlobe, toplote in vode.

Otroci so se igrali tudi s sestavljanjkami na temo vremenski pojavi (Slika 8).

Pomen podnebnih sprememb smo obeležili tudi ob svetovnem dnevu Zemlje, in sicer s prepevanjem eko himne našega vrtca, očiščevalno akcijo po okolici našega vrtca in izdelavo hotelov za žuželke. Ogledali smo si poučne videoposnetke o odpadkih in delovanju čistilnih naprav.

Ob vsem pa smo otrokom omogočili dovolj časa za lastno aktivnost in igro, prek katerih so podoživljali obravnavane vsebine o vremenu. Mnogi otroci so kmalu začeli samoiniciativno pripovedovati o vremenskih razmerah, ki so jih spremljali v spomladanskem času. O posebnih vremenskih dogodkih so pripovedovali tudi kasneje, v poletnem času, ko so spremljali narasle vode v potokih in rekah ter poplave v domačem kraju in bližnji okolici.

V pogovorih o vremenskih pojavih smo skupaj iskali rešitve za nagle vremenske spremembe in obvladovanje škode, ki jih povzročajo; odgovori so bili sledeči: ugašati luči, v vrtec prihajati peš, varčevati z vodo in elektriko, gasiti ogenj, piti vodo iz kozarca in ne iz plastenke, izbirati lokalno hrano (sadje in zelenjavo).

Otroci na predšolski stopnji usvajajo osnovna razumevanja o vremenu, povezana s temeljnimi pojmi, kot so sonce, dež in sneg. Poudarek je na opazovanju in raziskovanju naravnega okolja s konkretno izkušnjo.

Slika 8: Igra s sestavljanjkami

Foto: Sandra Pučko, 2023

Vzgojiteljice oziroma strokovne delavke smo si skozi dejavnosti prizadevale, da so otroci s pridobljenim znanjem začutili, kako pomembno je ozaveščanje o podnebnih spremembah in nenadnih vremenskih pojavih. Otrokom smo ves čas zagotavljale sproščeno vzdušje, jim prislusnile in sprejemale njihove različne poglede na svet.

Otroci na predšolski stopnji usvajajo osnovna razumevanja o vremenu, povezana s temeljnimi pojmi, kot so sonce, dež in sneg. Poudarek je na opazovanju in raziskovanju naravnega okolja s konkretno izkušnjo. To predstavlja podlago za nadaljnje lažje razumevanje in konkretno izkušnjo z vremenskimi pojavi, ki se kasneje razvijejo v geografske razprave. Učenci v osnovnošolskem izobraževanju prve triade nadaljujejo vsebine o vremenu in vremenskih pojavih pri predmetu spoznavanje okolja, kasneje pri predmetu naravoslovje in tehnika, od 6. razreda pa so to vsebine predmeta geografija, tudi v srednji šoli. Spoznavni in miselni razvoj učencev se težavnostno stopnjuje iz nižjega v višji razred najprej v osnovni šoli, nato pa še v srednji. Znanje učencev nadgrajujejo poglobljene informacije o podnebnih spremembah, vplivi človeških dejavnosti na okolje in ekosisteme. Pouk se osredotoča na znanstveno razumevanje podnebnih pojavov, spodbuja raziskovanje ter poudarja pomen ozaveščanja in trajnostnega ravnanja za ohranjanje planeta (Polšak idr., 2008).

Učenci v osnovni šoli pridobivajo znanje o vremenu in podnebnih spremembah skozi različne pristope, kot so opazovanje vremenskih pojavov, spremljanje vremenske napovedi, meritve temperature, analiza padavin, spoznavanje vpliva človeka na podnebje, razumevanje soodvisnosti življenja ljudi od vremena ter vplivov podnebnih sprememb na okolje. Uporabljajo se tudi interaktivni učbeniki, delavnice, terensko delo in projekti, ki spodbujajo raziskovalni pristop. Poleg tega se v učnem načrtu poudarja ozaveščanje o trajnostnem ravnanju, recikliranju ter vplivu človeških dejavnosti na podnebje, kar omogoča celostno razumevanje teh tem že v mladih letih (Kolnik idr., 2011).

Sklep

Podnebne spremembe oblikujejo življenje tako ljudi kot drugih bitij ter spreminjajo podobo našega planeta, na kar opozarjajo številne vremenske situacije; zmanjšanje njihovega vpliva zahteva ozaveščanje o vzrokih in posledicah, pri čemer je ključno usmerjanje najmlajših generacij k opazovanju narave in vključevanje v okoljsko vzgojo.

Podnebnih sprememb smo se dotaknili tudi v vrtcu Črenšovci, v oddelku 1–3 let. Otroci so spoznali nekatere nove pojme in se skozi različne aktivnosti seznanili z vremenskimi pojavi, ki so jih bolj ali manj že poznali. Okoljske vsebine so spoznavali izkustveno v naravi, z opazovanjem eksperimentov in preko igre ter se tako seznanjali z dejavniki, ki povzročajo nagle vremenske spremembe. Omenjenim spremembam in stalnemu menjavanju sončnih, vetrovnih in deževnih dni so se čudili in jih z zanimanjem raziskovali. Z namenom ohranjanja čistega in zdravega okolja v prihodnosti smo želeli otrokom v čim večji meri približati vrednote odgovornega ravnanja in skrbi za okolje ter jih spodbuditi k razmišljanju o tem, kaj v tej smeri lahko sami oziroma ob podpori odraslih storijo.

Viri in literatura

- Bertalančič, R., Dolinar, M., Lokošek, N., Medved, A., Vertačnik, G., in Vlahovič, Ž. (2017). *Ocena podnebnih sprememb v Sloveniji do konca 21. stoletja: Povzetek temperaturnih in padavinskih povprečij*. Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija Republike Slovenije za okolje. <https://meteo.arso.gov.si/uploads/probase/www/climate/text/sl/publications/povzetek-podnebnih-sprememb-temp-pad.pdf>
- Čepar, N. (22. 4. 2023). *Mi smo ogroženi, ne naš planet*. Delo.si. <https://www.delo.si/novice/slovenija/mi-smo-ogrozeni-ne-nas-planet/>
- Dolar Bahovec, E., Bregar Golobič, K., Čas, M., Domicelj, M., Saje - Hribar, N., in Japelj, B. (1999). *Kurikulum za vrtce*. Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Evropska komisija (2015). *Spreminjajoči se svet. Naš planet, naša prihodnost: Skupaj v boju proti spremembam*, 8–13. [our-planet-our-future_sl.pdf](https://our-planet-our-future-sl.pdf) (europa.eu)
- Hvala, B. (2012). *Naravoslovje za najmlajše - aktivno učenje*. V M. Duh (ur.) *Ekološka in etična zavest skozi edukacijski odnos do narave in družbe* (56). Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.
- Katalinič, D., Fošnarič, S., Kunder, A., Kutnjak, G., in Gantar, N. (2020). *Živeti s podnebnimi spremembami in spreminjati sebe*. <https://ekosola.si/wp-content/uploads/2020/08/Ziveti-s-podnebnimi-spremembami-in-spreminjati-sebe-cip.pdf>
- Kolnik, K., Otič, M., Cunder, K., Oršič, T., in Lilek, D. (2011). *Učni načrt. Program osnovna šola. Geografija*. Ministrstvo za šolstvo in šport. Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_geografija.pdf
- Krnel, D. (2001). *Narava*. V L. Marjanovič Umek (ur.), *Otrok v vrtcu: priručnik h kurikulumu za vrtce* (157–175). Obzorja.
- Polšak, A., Dragoš, A., Resnik Planinc, T., in Škof, U. (2008). *Učni načrt. Geografija*. Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. https://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2010/programi/media/pdf/un_gimnazija/geografija_spl_gimn.pdf